

STRESZCZENIE

Pojęcie wirtuozerii zmienia się na przestrzeni wieków. A kształtują je nie tylko wyjątkowe umiejętności wykonawców, lecz i nowe techniki kompozytorskie oraz wymagania, jakie kompozytorzy muzyki współczesnej stawiają przed wykonawcami. O definicji wirtuozerii traktuje rozdział pierwszy, który porusza też zagadnienia rozwoju wirtuozerii w kontekście historycznym, z uwzględnieniem szczególnych przypadków wirtuozerii w muzyce współczesnej.

W historii gry skrzypcowej poczesne miejsce w rozwoju wykonawstwa i wirtuozerii zajmuje twórczość Krzysztofa Pendereckiego. Niniejsza praca doktorska porusza zarówno stylistyczną przemianę muzyki kompozytora, jak i wpływ czy też brak tego wpływu na wykorzystanie środków wykonawczych. Wpływ przemiany języka muzycznego na wirtuozериę zostaje udowodniony na podstawie analizy wybranych dzieł kompozytora z różnych okresów twórczości.

W okresie sonorystycznym Penderecki jako jeden z pierwszych odkrywa nowe techniki gry na tradycyjnych instrumentach. Tworzenie nietradycyjnych, niekonwencjonalnych efektów na tradycyjnych instrumentach ewokuje niezwykle bogatą paletę barw z pogranicza dźwięku i szmeru, z pogranicza ciszy i zgrzytu. Kompozycje te do dzisiaj zadziwiają świeżością, choć muzyka zna bezkres eksperymentalnych działań. Powracają do nich młodzi kompozytorzy i młodzi wykonawcy. W połowie lat siedemdziesiątych Penderecki zmienił jednak swoją estetykę i swój język muzyczny. Czas eksperymentów się dla niego zakończył. *I Koncert skrzypcowy* to koncert napisany dla Isaaca Sterna; stanowi on przełom w twórczości kompozytora w kierunku neoromantyzmu.

Przemiany stylu i estetyki Krzysztofa Pendereckiego, a co za tym idzie, zmiany spojrzenia kompozytora na zagadnienia brzmienia, formy, wyrazu kompozycji są ściśle powiązane z zagadnieniami wykonawczymi, w tym też i z wirtuozериą. Analiza tych przemian zawarta jest w rozdziale drugim, w którym autor dokonuje przeglądu wybranych kompozycji literatury skrzypcowej, solowej, kameralnej i symfonicznej.

Krzysztof Penderecki zna wszechstronnie instrument i sam dobrze na nim grał. Liczne przyjaźnie z najwybitniejszymi wykonawcami światowej rangi inspirują powstanie utworów stworzonych właśnie dla nich, np. dla Isaaca Sterna, Mścislawa Rostropowicza, Siegfrieda Palma, Anne-Sophie Mutter, Wandy Wiłkomirskiej czy innych. O tym, jak współpraca z wykonawcami wpływa na kompozycje tworzone dla nich, traktuje rozdział drugi.

Główną część pracy stanowi omówienie *I Koncertu skrzypcowego* Krzysztofa Pendereckiego z uwzględnieniem doświadczeń wynikłych w czasie prób i koncertów pod dyktando kompozytora podczas trzech koncertów w lecie 2006 r., zorganizowanych przez orkiestrę JUNGES KLANG-FORUM MITTE EUROPA oraz ze współpracy z Krzysztofem Pendereckim w czasie prób i koncertu pod dyktando kompozytora na koncercie w Konzerthaus Berlin w sierpniu 2006 r. i dołącza własne nagranie live z tego koncertu. *I Koncert skrzypcowy* Krzysztofa Pendereckiego jest jednym z najważniejszych dzieł w historii gatunku. Autor pracy – solista mający przeszło czterdziestoletnie doświadczenie w wykonaniu dzieł muzycznych różnych epok, w tym dzieł solowych, orkiestrowych i kameralnych – analizuje i interpretuje *I Koncert skrzypcowy* z perspektywy wykonawcy w rozdziale trzecim. Zdaniem autora tej pracy, dla właściwej interpretacji *I Koncertu skrzypcowego* jest szczególnie ważne – poza analizą formalną – wniknięcie jakby w głąb emocji utworu, w jego „psychologię”. W całej twórczości Pendereckiego właśnie emocjonalność jego muzyki jest tym wymiarem, który bardzo odróżnia go od wielu innych jego kolegów kompozytorów. Tak było także w czasach, kiedy stał na czele awangardy.

Autor pracy nie ogranicza się tylko do teoretycznego opracowania tematu, ale decyduje się zawrzeć w tej pracy wiele własnych doświadczeń wykonawcy i pedagoga. Doświadczenia te zawarte są w każdym rozdziale, odpowiednio do wybranej formy, w różnym wymiarze i ujęciu. Najobszerniej przemawia doświadczenie wykonawcy i pedagoga w rozdziale trzecim. Dla studiujących *I Koncert skrzypcowy* Pendereckiego autor zamieścił w rozdziale 3 „Katalog szczególnie trudnych fragmentów” z proponowanymi przez niego możliwościami ich opracowania.